

De ce nu am devenit profesor?

Întrebarea poate părea o cochetărie retorică știind că am exersat această funcție timp de mai multe decenii. Da, am asumat această funcție, dar fără să mă identific complet cu ea, fără să devin, sper, cu adevărat profesor. Răspunsul este ambiguu și s-ar putea bănuî că în această afirmație se ascunde un capriciu de universitar răsfățat sau o strategie de denegare a realului. Dar, în ciuda aparențelor, e vorba despre o constatare lucidă, despre o neliniște constant resimțită. Cum să exerciți o funcție fără a-i adopta comportamentul stereotip?

Dacă m-am resemnat cu neputința de a împlini mai întâi proiectul de a fi actor și, apoi, pe acela, secund, de a fi scriitor, mi-am asumat însă cu devoțiune o carieră pedagogică. O carieră care a cunoscut unele reușite,

fără ca de aceea, mă flatez poate, să mă asimilez modelului de profesor. M-am temut de o conduită, cea a profesorului Serebriakov din piesa lui Cehov, pe care o stigmatizează unchiul Vania. El denunță aparența înșelătoare care l-a condus pe universitarul mulțumit de sine să scrie și să predea ceea ce, spune Vania, intelectualii știu deja, iar poporului nu-i pasă. Constatare teribilă, demascarea unei imposturi pedagogice și a unui prestigiu de paradă! Un astfel de diagnostic desconsideră postura de „profesor“ adoptată de Serebriakov, care, pe deasupra, tulbură ritmul cotidian al vieții la țară, cenzurează plăcerile tinerelor femei din preajma sa, se refugiază în boală, mai degrabă simulată, ca într-o cetate inatacabilă. Și conferă un caracter legitim acestei dezordini în numele prestigiului de profesor pe care și-l atribuie și pe care-l proclamă. Dar astfel de deviații îl pândesc pe orice intelectual când se identifică abuziv cu funcția sa, devenită găunoasă prin poza adoptată. Nu doar un profesor, ci și un actor sau un autor! L-am citat deja pe actorul de la Burgtheater

din romanul lui Thomas Bernhard, *Copacii ăștia trebuie tăiați*. Un ritual social se constituie pentru a-i onora gloria și prezența. Profesorul însă, în numele unui respect adoptat pentru cunoștințele pe care le posedă și le difuzează, e încă și mai amenințat de asemenea deviații! Dacă el se complăce, funcția îi teatralizează mediocru comportamentul. El se constituie în delegatul instituției pe care o reprezintă social, universitatea ce până în zorii lui '68 era ca o societate asiatică ierarhizată, cu mandarina respectabili și trepăduși aferați.

Profesorul atins de „complexul de statuie” – justă formulă ironică – e devalorizat prin rigiditatea adoptată. Pe de altă parte, un pericol constă în faptul că autoritatea sa erijată pe soclul unui capital de informații acumulate riscă să se prăbușească sub presiunea refulării afectelor ce se eliberează uneori violent. Atunci viața îi mătură pe „profesori”, pe *Herr Professor* care-și revelează frustrările însurându-se cu femei tinere, asemenea lui Serebriakov, sau pierzându-se cu totul în amețea sexului, refuzat cu

înverșunare, precum profesorul Unrat al lui Heinrich Mann. Când funcția standardizează profesorul, când acesta se uită pe sine afirmându-și mândru statutul, dezastrele devin previzibile. Rolul îl înăbușă și supraviețuirea nu îi e garantată. Imobilitatea posturii cancrizează mobilitatea ființei și profesorul eșuează în statutul de purtător al unei măști pe care vanitos o expune. Aparent, acest model „arhaic“ și-a pierdut azi din difuziune, dar el persistă ca un reziduu memorial ce invită la vigilență și prudență pentru a-i evita tentațiile persistente. Chiar dacă superficial comportamentele au evoluat, chiar dacă relațiile s-au fluidificat și studenților nu li se mai impune figura „comandorului“ de altădată, microbul „profesoral“ persistă, se disimulează și se insinuează dincolo de decontractarea multor cadre universitare. Când îmi aud colegii calificându-și studenții cu o falsă afecțiune drept „copii“ identific simptomul ce atestă persistența aroganței de odinioară. Nu se mai abuzează de apelativul „maestru“, dar, condescendent, adolescenții sunt diminuați la stadiul infantil al

debutului de viață. „Dacă ei sunt copii, atunci tu le ești bunic“, am interpellat un universitar care s-a simțit vexat. În suflet el era „profesor“!

Riscul demagogic al devaluării există și amenință poziția universitarilor care cultivă abuziv relația paritară cu studenții, care procedează la o cură de întinerire ocultând diferențele de vârstă, de formație, de statut. La ei – marcați de o periculoasă democratizare pedagogică – se manifestă flagrant refuzul, chiar repulsia, vechiului model. Tinerețea, tinerețea eternă a profesorului, se afirmă astfel ca o panică ce-i comandă comportamentul. Apare riscul de a perverti relația pedagogică bazată pe dubla misiune de transmisie și formare, și atunci învățământul își pierde motivația pentru a se converti în camaraderie instituțională. Vrându-se abuziv să se refuze postura de profesor s-a ajuns la eroarea inversă, ce consistă în a-i nega valoarea exemplară. Echivalența dintre student și profesor – iată celălalt pericol.

Cum să te situezi între o poziție abuziv retrogradă și una opusă, excesiv progresistă?

Cum să te asumi și cum să te contești? Cum să accezi la acel *entre-deux*, care nu e o sinteză, ci o incertitudine capabilă să prezeve valoarea normativă a unei funcții și puterea comunicativă care îi asigură pertinența? Cum să fii profesor fără a fi... *profesor*? Aceasta-i întrebarea. Și câțiva prieteni apropiați i-au găsit răspunsul. La București cel dintâi a fost George Littera, iar apoi la Paris, Bernard Dort. De-a lungul anilor alte exemple se pot enumera, necunoscute în țară, dar iubite aici. Profesorii care nu s-au expus ca atare, dar au rămas profesori – iată prietenii mei respectați indiferent de țară și cultură!

Da, am debutat și mi-am încheiat viața activă în postura de universitar, demnă și respectabilă. De ce o contest astăzi? În realitate, nu este vorba despre o dezicere, ci mai degrabă despre o dorință de explicație. „Mi-ar fi plăcut să fiu scriitor“, mărturisește în *Pescărușul* unchiul Sorin, la capăt de viață, ca și mine acum. „Dar sunteți consilier de Stat“, îi răspunde cu brutalitate Dorn, medicul care îi refuză leacurile. „Da, dar nu asta mi-am dorit“, replică cu acreală înaltul